

Posudek diplomové práce Bc. Lindy Boháčkové
Člověk v hádankách. Příspěvek k českému jazykovému obrazu světa

Práce Lindy Boháčkové se zabývá tématem, které je mezioborové a v kontextu našich bohemistických diplomových prací poněkud netradiční; netradiční (v české lingvistice i folkloristice) je tu i perspektiva zkoumání. Nachází se totiž v průsečíku etnolingvistiky, resp. antropologicky orientované jazykovědy a folkloristiky. Významně zohledňuje též sémiotické aspekty zkoumaného žánru – hádanky - a ukazuje různé jeho modifikace a funkce i v širokém transdisciplinárním kontextu.

Materiálově diplomantka vychází ze známých sbírek českého a moravského folkloru (Erben, Bartoš aj.), ale bere v potaz např. i dosud nezpracovanou rukopisnou sbírku hádanek z pozůstalosti Rudolfa Lužíka, uloženou v archivu Etnologického ústavu AV ČR. Čerpá také z množství knižně a časopisecky vydaných zdrojů hádanek z 19. a 20. století a to jde nepochybně daleko nad rámec diplomového úkolu (viz soupis pramenů hádanek na s. 59). Její práce, už tak pozoruhodná, se tím ještě významně zhodnocuje.

Také teoreticky se diplomantka o žánru, jeho historii, variantách i fungování v mnoha oblastech lidské činnosti důkladně poučila, a to v českém i jinojazyčném kontextu (Aarne, Bausinger). Mohla tak podat všestrannou charakteristiku hádanky, zejména z hlediska folkloristiky, ale okrajověji i např. literární vědy či pedagogiky. Ukazuje se tu zajímavě např. i fungování hádanky v současné popkultuře (jako formy vtípu), dále jako součásti pohádky nebo šíře vzato v kompozici vyprávění aj. Jiné aspekty hádanky vystupují do popředí např. v pojetí zájmové organizace Svazu českých hádankářů a křížovkářů, která má podrobně zpracována pravidla pro tvorbu hádanek i techniky jejich luštění a rozlišuje mnoho jejich typů; v řešení hádanek se pořádají turnaje, jsou jim věnovány specializované časopisy ap. Jisté typy hádanek přecházejí ke kvízům a uplatňují se příp. i v mediálně známých vědomostních soutěžích. To je však samozřejmě pouze periferním aspektem žánru, ale diplomantka se snaží představit hádanku ve všech možných aspektech (v úvodní kapitole dokonce ukazuje jazykový obraz hádanky v češtině, kontace výrazu apod., a nezapomíná uvést ani to, že ještě v 19. století se ve významu dnešní *hádanky* užíval výraz *pohádka*).

Pojednání o žánru hádanky však tvoří pouze jednu část práce – tu první, která připravuje půdu pro autorčin samostatný výzkum. Ten se metodologicky opírá o studium jazykového obrazu světa v pojetí slovanské etnolingvistiky a soustřeďuje se na obraz lidského těla; ukazuje, jak jsou tělo a jeho jednotlivé části v hádankách konceptualizovány, resp. jak vypadá naivní obraz lidského těla, jež lze z českých a moravských hádanek rekonstruovat. Diplomantka při tom metodologicky vychází ze stati běloruské etnolingvistky Heleny Kazancevové, která zkoumá ruské, běloruské a polské hádanky týkající se člověka v jeho tělesnosti. Linda Boháčková nachází podobné typy hádanek i na českém materiálu a přidává ke třem kategoriím vymezeným Kazancevovou (1/ hádanky o ontogenezi člověka, 2/ rozsáhlejší hádanky vztahené k člověku v jeho tělesnosti, s četnými okazionalismy nebo neologismy, a 3/ hádanky o jednotlivých částech těla) navíc ještě kategorii čtvrtou (hádanky tematizující hlavní činnosti člověka – tj. že člověk mluví, jí a pije, chodí a spí). Shledává, že v lidovém obrazu světa se lidské tělo a jeho části profilují prostřednictvím svých vizuálních a funkčních vlastností. Zde bych ráda položila otázku, zda se některé z nich neprofilují i jinak.

Ukazuje se zde mnoho faktů, zajímavých nejen ve vztahu k výzkumu hádanky jakožto žánru. Hádanku můžeme interpretovat v perspektivě sémiotiky – hádaný předmět jakožto označované se v textu konstruuje (a „kóduje“) jako specifické označující. Aby mohla být hádanka uhodnuta, recipient se musí napojit na určitý kód a porozumět mu.

Specifická konceptualizace lidského těla, jeho částí a lidských činností s tělesností souvisejících je opřena o metonymické a metaforické souvislosti. Týká se to jistě i jiných jejích žánrů folkloru, jak diplomantka dokládá na dětských říkadlech s pohybovým komponentem.

Autorka má cit pro materiál, kategorizuje, analyzuje a interpretuje ho a adekvátně a tvůrčím způsobem. Práce je přehledně členěna a proporčně vyvážená, autorce se podařilo organicky propojit a strukturovat velké množství informací z různých kontextů a udržet jednotící linii. Postupovala tak, aby byl text přehledný a vstřícný pro čtenáře.

Text je na patřičné úrovni také po stránce jazykově-stylové; i co se týče úpravy a technických parametrů, je provedena velmi pečlivě, a plně tedy vyhovuje všem kladeným požadavkům.

Chci ocenit také přílohy, přinášející výmluvné svědectví o vykládaných problémech (úryvky z pohádek a vůbec textů, na něž se v práci poukazuje). Soupis shromážděných hádanek s přehlednými odkazy na excerpované zdroje ukazuje dříve popsaný materiál v přehledné strukturační formě.

Jedinou připomínku mám k abstraktu – i za cenu podstatnějšího zkrácení textu věnovaného výzkumu by bylo vhodné v úvodní části abstraktu zmínit jednak teoreticko-metodologická východiska práce, jednak informaci, že práce přináší v první polovině obecnou žánrovou charakteristiku hádanky.

Závěrem:

Hádance byla dosud věnována pramalá pozornost, jako žánru i specifickému typu textu, obzvláště v intencích jazykového obrazu světa, a Linda Boháčková toto prázdné místo ústrojně a úspěšně zaplňuje. V prolnutí etnolingvistického a folkloristického zkoumání vytvořila práci v mnoha ohledech cennou a pozoruhodnou, která – s oporou v české i zahraniční literatuře – představuje jednak monografické pojednání o hádance jako žánru (včetně shromáždění relevantního materiálu i odborné literatury k tomuto tématu), jednak samostatný výzkum specifikující způsob tělesného ukotvení lidského těla a jeho částí v lidovém obrazu světa. V tomto ohledu by si práce, resp. alespoň její část zasloužila publikaci. Také by bylo vhodné autorce navrhnout, aby své téma rozvinula, např. v projektu disertace, aby prozkoumala podobně jako své „hádky o člověku“ jakožto tělesné bytosti (tzn. se zřetelem k odkrytí českého jazykového obrazu světa) i ostatní české hádky a představila jeden z tzv. „malých folklorních žánrů“ komplexně.

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě s návrhem klasifikace stupněm „výborně“.

V Praze 10. června 2013

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.

ÚČJTK FF UK Praha